

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора Хоменко Інни Олександрівни на дисертаційну роботу Стасюка Богдана Олександровича на тему:

«Економічне оцінювання безпеки автомобільних доріг»,
представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю
051 «Економіка»

Ступінь актуальності обраної теми

Сьогодні в Україні спостерігається значна кількість ДТП, що призводить до суттєвих втрат національної економіки. Враховуючи важливість запобігання аварійним ситуаціям, Україна з 2011 року приєдналася до Глобальної ініціативи Організації Об'єднаних Націй – Десятиліття дій з безпеки дорожнього руху, яка передбачає зменшення смертності та травматизму на дорогах.

Сьогодні попередити виникнення аварійності повністю неможливо, оскільки ДТП трапляються не тільки внаслідок несприятливих погодних або дорожніх умов. Першопричинами виникнення аварійних ситуацій також можуть бути і багато інших чинників, які відносяться як до умов руху на автомобільній дорозі, так і до впливу самого транспортного потоку, окремого автомобіля, людського фактору, погодних умов тощо. Саме тому, європейська наукова спільнота докладає чимало зусиль до розвитку автономного автомобільного транспорту, який виключав би головну причину аварійності – людський фактор.

В Україні сьогодні головними причинами виникнення дорожньо-транспортних пригод є невідповідність транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг державним будівельним нормам та безкарне масове порушення водіями транспортних засобів правил дорожнього руху.

Однак сьогодні відсутній науково обґрунтovаний інструментарій для

оцінювання ефективності інвестування в проекти з підвищення безпеки дорожнього руху. В українських реаліях більшість методик оцінювання безпеки автомобільних доріг базуються на технічних, а не економічних показниках.

Таким чином, дослідження, які проводяться в дисертаційній роботі, являють собою актуальну науково-прикладну задачу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується коректним використанням відомих теоретичних положень, логічним представленням і доказовістю матеріалів роботи.

З аналізу підходів і методів, які використовує автор для вирішення поставлених завдань дослідження, зроблено висновок, що одержані та представлені в дисертації результати в достатній мірі обґрунтовані й достовірні.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Вперше сформовано організаційно-економічний механізм оцінювання безпеки автомобільних доріг, який базується на запропонованій організаційно-функціональній схемі управління безпекою дорожнього руху та включає економічний інструментарій оцінювання ефективності заходів, спрямованих на покращення безпеки дорожнього руху на автомобільних дорогах з використанням показника соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод.

Удосконалено:

- науково-методичні підходи до оцінювання соціально-економічних втрат

від дорожньо-транспортних пригод, в основі якого лежить принцип адаптивності до реальних умов через застосування запропонованого автором показника «індекс безпечності», економічної компоненти оцінки втрат на компенсацію моральної шкоди, завданої людині від фізичного болю та душевних страждань внаслідок знищення чи пошкодження транспортного засобу, каліцтва та інших ушкоджень здоров'я, а також оцінки втрат від заторів внаслідок дорожньо-транспортних пригод;

– методичні підходи до пріоритезації видів робіт в рамках експлуатаційного утримання автомобільних доріг, що направлені на підвищення безпеки дорожнього руху.

Набули подальшого розвитку:

– понятійно-категоріальний апарат теорії економічного оцінювання безпеки автомобільних доріг в частині уточнення сутності понять: «економічне оцінювання безпеки автомобільної дороги», «ефективність заходів з підвищення безпеки дорожнього руху», «інституція щодо забезпечення безпеки дорожнього руху»;

– концептуальні засади до визначення розміру мінімально допустимого нормативу на заходи з підвищення безпеки дорожнього руху в загальній структурі розподілу фінансування робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг, що дозволить передбачити обґрутований мінімальний розмір фінансування на заходи з підвищення безпеки дорожнього руху, незважаючи на доведений розмір фінансування.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Всі наукові положення, теоретичні та практичні результати, висновки та рекомендації, які сформульовані в дисертації та виносяться на захист, викладено в 11 наукових працях, з яких 2 у періодичних наукових виданнях іноземних держав (одна з них – одноосібно), які проіндексовані в міжнародних наукометрических базах, 3 – у фахових виданнях, що входять до переліку, затвердженого Департаментом атестації кадрів МОН України, 6 – тез у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Для всіх публікацій, які написано в співавторстві, у вступі дисертаційної роботи наведено особистий вклад автора дисертаційного дослідження.

Відсутність порушення академічної добросерчності

Результати перевіряння роботи сервісами Unicheck, аналізування публікацій здобувача, аналізування тексту дисертаційного дослідження та використаних автором джерел, свідчать про відсутність порушення академічної добросерчності автором дисертаційного дослідження.

Структура та зміст дисертаційного дослідження

Дисертаційна робота складається з анотації, вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У роботі містяться посилання на список використаних джерел, який складається зі 204 найменувань на 25 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 241 сторінку, з них 153 сторінки основного тексту, які містять 28 рисунків, 14 таблиць.

Зміст *анотації* є узагальненим коротким викладом основного змісту дисертації та висвітлює її основні наукові положення, висновки і рекомендації. Анотацію подано державною та англійською мовами. В анотації стисло представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення.

У *вступі* дисертації наведено актуальність теми; зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; мету і завдання дослідження; об'єкт, предмет і методи дослідження; наукову новизну і практичне значення одержаних результатів; особистий внесок здобувача; інформацію про апробацію та публікацію результатів дисертації.

У *першому розділі* проведено аналіз теоретичних основ оцінювання безпеки автомобільних доріг, розглянуто теоретичні засади визначення понять «оцінювання», «ефективність», «безпека», «втрати», «витрати» та «вартість життя». Також проаналізовано актуальні методи та концептуальні підходи до економічного оцінювання безпеки автомобільних доріг. Проведений аналіз дозволив сформувати ключові показники, які обов'язково мають бути включені до концепції економічного оцінювання безпеки автомобільних доріг.

У *другому розділі* охарактеризовано стан чинної законодавчої та нормативно-правової бази в Україні. Проведено аналіз існуючої класифікації дорожньо-транспортних пригод, як головного кількісного показника, який використовується для економічної оцінки безпеки автомобільної дороги через розмір соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод.

У *третьому розділі* сформовано організаційно-економічний механізм оцінювання безпеки автомобільних доріг. Отримано подальший розвиток методичних підходів щодо визначення мінімально допустимого нормативу

фінансування робіт з експлуатаційного утримання автомобільних доріг для здійснення заходів з підвищення безпеки дорожнього руху в загальній структурі фінансування.

Удосконалено науково-методичний підхід до оцінювання соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод, як головного економічного показника для оцінювання безпеки автомобільних доріг. Також удосконалено методичні підходи до пріоритетизації видів робіт в рамках експлуатаційного утримання автомобільних доріг.

Практичне використання запропонованих методичних підходів підтверджується впровадженням його в діючу М 42.1-37641918-779:2020 Методику з визначення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод, що затверджена 20 липня 2020 року.

Загальні висновки за результатами дослідження висвітлюють його основні наукові положення і рекомендації та відповідають сформульованій науково-прикладній задачі та поставленим завданням дослідження.

У додатках представлений допоміжний матеріал, необхідний для повноти сприйняття дисертації, а також акти впровадження результатів дисертаційного дослідження на 3 аркушах.

Практична цінність результатів роботи

Практична цінність результатів полягає в тому, що отримані наукові результати дозволили розробити:

1. Узагальнений світовий досвід щодо економічного оцінювання безпеки автомобільних доріг для можливості подальшого врахування кращих практик для українських реалій;
2. Удосконалені методичні підходи до визначення ефективності

інвестування в дорожні проекти з підвищення безпеки дорожнього руху на основі економічного оцінювання соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод.

Практичне значення результатів роботи підтверджується впровадженням їх:

в затверджену Укравтодором 20.07.2020 Методику з визначення соціально-економічних втрат від дорожньо-транспортних пригод

М 42.1-37641918-779:2020, яка була використана під час підготовки науковообґрунтованих пропозицій до Державної цільової економічної програми розвитку автомобільних доріг загального користування державного значення на 2019-2020 роки для пріоритезації заходів з нового будівництва, реконструкції та капітального ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення, що дозволило прийняти об'єктивні управлінські рішення, які врахували економію від зменшення соціально-економічних втрат від ДТП у розмірі 15-20 % від загального фінансування об'єкту;

під час здійснення проектних робіт у 2020-2021 роках Службою автомобільних доріг в Івано-Франківській області на об'єкті капітального ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення М-12 Стрий — Тернопіль — Кропивницький — Знам'янка (через м. Вінницю), км 62+758 — км 77+650, під час розроблення техніко-економічного обґрунтування для реалізації проекту «Мале Карпатське коло», який передбачає будівництво дорожнього кільця для об'єднання Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської та Чернівецької областей і гірськолижних курортів, що дозволило прийняти об'єктивні управлінські рішення, які врахували соціально-економічну статистику та дозволили знизити загальні соціально-економічні втрати від ДТП на 25 %;

під час здійснення проектних робіт у 2019-2021 роках ДП «Укрдіпродор» на об'єктах будівництва обходу м. Полтава (автомобільна дорога М-03 Київ – Харків

– Довжанський), будівництва обходу м. Кобеляки (автомобільна дорога Н-31 Дніпро – Царичанка – Кобеляки – Решетилівка) та реконструкції автомобільної дороги М-01 Київ – Чернігів – Нові Яриловичі (на м. Гомель), що дозволило прийняти техніко-економічні рішення, які врахували показники економічної оцінки поточного стану безпеки автомобільних доріг та дозволили заощадити кошти внаслідок зменшення соціально-економічних втрат від ДТП на 25-40 %.

Зauważення до дисертаційної роботи

Визнаючи в цілому достатній науковий рівень дисертації Стасюка Богдана Олександровича, слід відмітити окремі дискусійні положення та зауваження як такі, що можуть стати предметом подальших наукових досліджень і які потребують пояснень у процесі захисту дисертації:

1. На рисунку 3.4 с.109 не відображені всі суб'єкти в організаційно-функціональному механізмі оцінювання безпеки автомобільних доріг;
2. Відсутній аналіз впливу різних технічних рішень на подальше зменшення кількості дорожньої аварійності та зниження соціально-економічних втрат від ДТП;
3. Не достатньо чітко відображено перехід до критично мінімального рівня фінансування заходів з покращення безпеки дорожнього руху у розмірі 25 %, що наведений за матеріалами таблиці 3.8, сторінки 143-144;
4. Потребують оновлення значення показників категорійності автомобільних доріг, що наведені у додатку В;
5. Некоректно використаний метод прогнозування валового внутрішнього продукту, який має враховувати більшу кількість показників та верифікацію отриманих даних;

6. При врахуванні витрат на відновлення психічного здоров'я с.127 необхідно врахувати коливання вартості послуг фахівців залежно від регіону;

7. Робота має ряд стилістичних неточностей.

Але наведені зауваження не знижують наукової та практичної цінності роботи.

Загальні висновки за дисертаційним дослідженням

Дисертація є завершеною науково-дослідницькою роботою, в якій наведено нові наукові результати щодо формування організаційно-економічного механізму оцінювання безпеки автомобільних доріг. Висновки за дисертацією в повній мірі охоплюють результати дослідження і є коректними. Результати проведених здобувачем досліджень мають істотне значення для галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», зокрема, для розвитку економічного оцінювання процесів та впровадженні у практичну діяльність центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері дорожнього господарства та управління автомобільними дорогами загального користування державного значення.

Анотація дисертації є узагальненім коротким викладом основного змісту дисертації та висвітлює її основні наукові положення, висновки та рекомендації. Анотацію дисертаційного дослідження розміщено на офіційному вебсайті Національного транспортного університету у строки, передбачені постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеню доктора філософії».

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньо повно викладені у наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, крім того зазначено особистий вклад автора дисертаційного дослідження для всіх його наукових публікацій, опублікованих у співавторстві.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Зміст дисертації відповідає темі дослідження та у достатньому обсязі розкриває сутність вирішення поставлених завдань.

Вважаю, що дисертаційне дослідження на тему «Економічне оцінювання безпеки автомобільних доріг» відповідає вимогам пунктів 9-12 постанови Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 «Порядок проведення експерименту з присудження ступеню доктора філософії», а її автор, Стасюк Богдан Олександрович, заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Офіційний опонент:
професор кафедри теоретичної та
прикладної економіки
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
доктор економічних наук,
професор

I.O. Хоменко

Підпис доктора економічних наук,
професора Хоменко І.О.
ЗАСВІДЧУЮ

Проректор з наукової роботи,

Національного університету

«Чернігівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор,
заслужений економіст України

В.Г. Маргасова